

(Hekayə)

- Gəl, Vaqif, gəl, qardaş, rəhat ol, heç kim yoxdu. Əlim kömürlüdü, manqalı yandırıram, sən gel...

Qapını bağlayıb bağı dolaş-dolaşa dostumun səsinə doğru addımladım.

Şəhərin səs-küyündən, boğanğından çıxıb bu bağa düşmək cənnət həzzi idi. Yaşlılığı toxunduqca ruhum təzələnlərdi.

Alma ağacının yanına çatmışdım ki, arxamda mırıltı eşitdim. Diksindim. Çevrilən kimi baxışlarım iri alman itinin gözüyle toqquşdu. Qorxdummu? Bilmirəm. Amma o itin gözlərində bir anın içində qapı açıldı, ordan keçib keçmişə yola düşdüm.

"Vaqif... Vaqif..." – dostumun səsi də getdikcə uzaqlaşdı və yavaş-yavaş ölüziyib başqa, yaşılı adamın səsinə çevrildi.

***

11 yaşımin tamamında atılıq yükü sisqa çıyınlarımə qondu. Həkim atam "Orda mənə daha çox ehtiyac var, – deyib, cəbhəyə yollandı. – Heç kim orda döyüşənlərin aile-uşağından artıq deyil".

Mənə elə gəldi ki, bu anda anam da mənim kimi düşüñürdü: atam bu sözleriylə bizi güllələyib gedir. Zaman-zaman da belə xatırlayacaqdım: orda yaralı əsgərlərin yarasını sarıqlıqca, burda biziñ içimizin yaralarından necə qanlar axdıqından xəbərsiz atam.

***

Kəndə film gələrdi, uşaqlar yığışış gedərdi, filmə marağım ömrümü yeyib-bitirə də, gedəmməzdəm, filmə verəcək pul nə gəzirdi! Atamı, savaşmı mənim uşaqlığımı da götürüb cəbhəyə aparmışdı. Bunu anam film gələn günlərdə tay-tuşularından ayrılib suyu süzüle-süzülə evə döñəndə ağlamsınan gözlərimə baxa-baxa öz-özünə deyərdi, sanki tekce uşaqlığım yox, özüm də burda yoxdum, çıxıb cəbhəyə getmişdi; üzünü uşaqlığımın getdiyi yollara tutub deyərdi. Anama elə inanardım ki! Ancaq anlamadığım bir şey vardi: orda, qan-qadanın, ah-nalənin içində mənim uşaqlığım nə işə yarayırdı, kimə lazımlı id, onu niyə aparmışdilar axı?!

Gözdən yayınib böyüklerin ayaqlarının arasında özünü klu-ba pulsuz salan uşaqlar vardi, məni də həvəsləndirirdilər, ancaq uşaq olsam da, qürurum qoymazdı. Necə də olsa, "filan-kəs həkimin oğlu" kimi adım vardı üstümdə.

Bir gün kəndə film gətirən Məhəmməd dayı tüstüsü başının üstündən lay-lay, burula-burula çıxan papirosunun kötüyünü atmaq üçün öz tozlu köşkündə qapını aralayıb həyatə baxanda məni klubun heyətində tek-tənə görüb yaxınlaşdı:

– Niyə qıraqda dayanmışan,

balaca?

– Heç... elə-bələ. Özü də, mən balaca deyiləm. Bir evin kişisiyəm.

– Bahol! Onu kim deyib sənə?

– Anam.

– Belə de... Anan tay nə deyir?

– Deyir ki, atan o boyda ordunu qoruya bilir, sən ikicə nəfəri qoruya bilməyəcəksən? Mənə balaca deməyin...

Məhəmməd dayı bu dəfə "Cimin filmi"ni gətirdiyini desə də, qutudan nə cürsə "Şərəkli şorək" çıxmışdı. Film başlayanda klubda aləm dəydi bir-birinə, Məhəmməd dayını fitə basıldı; Məhəmməd dayı rayondan kimise söyüd ki, qutuları qarışdırıb, sonra nə oldusa, hamı bir anda kırıldı; sonra filmdə öz adımı eşitdim, həmişəki kimi film başlayandan sonra evə getmedim, hə-

tək-tənə yaşıyırdı.

Məhəmməd əmiylə sevincək razılaşmışdım. Qanadım olsa, uçardım. Amma o dəmir lent qutuları az qala özüm ağrılıqdaydı. Film bitib adamlar dağıldan sonra orda qalıb həmin dəmir qutuları Məhəmməd əminin motosiklinə yükləyirdim. Ayrılanda Məhəmməd əminin cibimə baslığı dəmir pullar gecələr ağrıyan canıma melhəm olurdu. Ufuldaya-ufuldaya yuxuya gedirdim, yuxuda danişirdim, atamı çağırıdım, anam gəlir, saçımı sığalla-sığallaya ağlayırdı...

Məhəmməd əminin gətirdiyi Böyük Vətən müharibəsindən bəhs edən rus filmlərinə baxdıq-ca atam gəlirdi gözümüzün öñünə. Onların orda hansı şəraitdə qalğıqlarını, necə savaşıqlarını gördükəcə atamı – mənim uşaqlığımı özüylə cəbhəyə aparan Fərhad həkimi xəfifcə bəğışlamağa başlayırdım.

Məhəmməd əmi deyirdi ki, bundan sonrakı ömrümü atana borcluyam. Qürurdan içim içime siğmirdi. Atamla fəxr edirdim. Həmin filmə o qədər həyəcanla baxmışdım ki, top-tüfəng səsi qulağımı ağırtmışdı. Ancaq ağırlara dözdürüm, elə biliydim, atamın adı qulağıma dərman kimi hopur, məni ovudur. Atam haqda nağıllardan daha da güclənir, da-ha da böyüyürdüm.

– Daniş, dayı daniş. Uşaq qutuları yığınca vaxtım var.

– O vaxtı mühəribədə bize dərman verirdilər ki, qadın-zad istəməyək. A bala, sənə bir şey deyim, güləmə: o dərman indi-indi təsir eləyir mənə...

– Ətin tökülsün, kişi, – abır-həya qalmayıb səndə, – Səmaya nənə Kərim babanın ətəyini dardı.

– Elə demə, arvad, qadın ayrişeydi...

Məhəmməd əmi qəfildən şaqqanaq çəkdiyi kimi, qəfildən də daş atılmış qurbağa gölünə döndü. Nə onun nəyə şaqqanaq çəkdiyini başa düşdüm, nə qəfildən qəm dəryasına batamsını. İndi də her yadına düşəndə, özümdən asılı olmadan əvvəl doğadım qaćır, sonra gəmilerim suya qərq olur...

Sabahı gün kəndə kino yox, Məhəmməd əminin qara xəbəri gəldi: özünü tənha yaşıdagı evin çardaq tırindən asmışdır.

Məhəmməd əmidən sonra, elə bil, atam ikinci dəfə bizi atib cəbhəyə yollandı.

***

Kəndimizdə imkanlı ailələr çox idi. İri bağları vardi. Meyvələri aşıl-daşardı. Qoymazdilar öz uşaqlarının əlləri ağdan-qaraya dəysin. Mənim kimi uşaqları aparıb-başı yığdırırdılar. Ağır vedre-

– Onda sabah sübh tezden gəl, bizim bağın meyvələrin yığ. Görürəm, ağılli, zirək oğlansan. Tək bacarmazsansa, dostlarından da gətirərsən, kömək edərələr. Onların da haqqını verərəm.

– Yox, yorulmaram. Özüm gəlib yiğaram. **Sübün gözü açılmamış onların qapısında dayanıb yuxudan nə zaman duracaqlarını gözləyirdim. İşə başlayandan iki saat keçməmiş, demək olar, iki ağacı yiğib qurtarmışdım. İndi də ağacın dibinə tökülenləri yiğirdim. Birdən it səsi eşitdim, arxaya çöndüm, yalan olmasın, məndən iki dəfə böyük it id, hüre-hüre gəlirdi. İlk dəfə alman itini onda görmüşdüm. Özümü itirməyib cəld ağaca dırmaşdım. It işə pəncələrini qaldırıb ağaca söykeyib, üzü yuxarı dayanmadan hürür, dişlərini qıçayıb mırıldayırdı. Ürəyim də ilk dəfəydi ağızında döyündürdü. Elə biliydim, it bu dəqiqə ağaca dırmaşacaq, məni diri-diridir udacaq. Gözlərinən də görünürdü ki, hər an məni parçalamağa hazırlırdı. Elə biliydim, əsir uşaqlarımızın etinin yedirdildiyi erməni ittidir, yoxsa öz itlərimiz mənə belə düşmənə baxmazdilar. Bilmirəm, ya mən əsirdim, ya külək, ya da ağac. Elə biləm boşalacaq, bu dəqiqə yera düşəcəkdir.**

Hardansa gülüş səsi geldi. Mədəd dayının cəngavər oğlanlarıydı. Mənim necə qorxduğumdan həzz alıb qıraqdan gülürdülər.

– Cek, vzyat evo, – böyük oğlan qışqırır, yenə gülürdü. It işə bu sözdən sonra daha da qəzəblə üzü ağaca hürürdü. Qəfildən nə oldu, olmadı, bilmədim, o gülüşlər içimdəki bütün qorxunu sıvirib apardı və boş qalmış yerinə qatı, qanqırmızı bir nifret doldu. Xatırlayıram ki, ilk dəfə onda ürəkən nifret eləmişdim atama. Axı övladını burda ölümə atıb necə gedib orda vətənini qoruya bilir? – düşünmüşdüm uşaq ağlımla. Həmin an atamın "insanlıq", "vətən", "mərhəmət"lə bağlı dediyi bütün sözlər kağız qayıqlar kimi beynimin qanqırmızı nifret gölündə batmışdı.

Bir də onu hiss etdim ki, bu qurdağı azman itlə üz-üzə, burun-buruna dayanıb meydan oxuyuram. Ürəyimdən bircə şey keçirdi: qoy bu vəhşi məni tike-tikə parçalasın, bu da atama dərs olsun, ondan sonra qayıdib gəlsin! İtin gözlərinə necə baxdığım yadında deyil, ancaq onu bilirəm ki, bayaqdan ağacı gəmirən, hürməkən az qala cəhəngləri cırılan it sakitcə üzümə baxıb lehəyirdi, sanki kimin oğlu olduğunu gözündən oxumuşdu, indi üzr istəyirdi məndən. Yiğdiğm meyvələri təpiklə vurub asırdılm, məni lal-dinməz baxışlarıyla yola salan itə sürtünə-sürtünə keçib, pulunu da almadan yola düzəldim...

– Vaqif, ay Vaqif... – Mədəd dayının səsiydi. – It oğlu itə bax e hələ. **Bilmədim Mədəd dayı bunu mənə deyirdi, itinə, yoxsa oğlanlarına...**

***

Dostum mənə çatanda biz bağın ortasında itlə üzbezər dayanıb bir-birimizə baxırdıq.

– Qardaş, səs kəsildi, dəli ol-dim, indi parçalıyib səni. Kim bunu açıb, axı?! Zəncirdə saxlayıram. Buna bax e, zənciri-qırıb, it oğlu it!

it oğlu

bağda döyüşən Fərhad?

– Hə, Məhəmməd əmi...

– Yaxşı, kişi oğlu, adını bilmək olar?

– Vaqif...

– Hə, Vaqif, bu, lap möcüzədi ki...

Ancaq burda boş-bekar dayanmaqdən bir şey çıxmaz. Gəl, əmiyə kömək elə. Tək çatdırıram. Elə ordan da baxarsan. Pulları da sən yiğarsan bundan sonra. Sənin de payın olacaq ha! Kişi deyilsənmi?

Bir anlıq qulaqlarına inanmadım. Demək, bundan sonra adamları içəri mən buraxacaqdim. Aparat köşkünən pəncərəsindən filmi da seyr edə biləcədim. Üstəlik, lent qırıqlarından özüm götürə biləcək, ən əsası işə evimizə çörək qazanacaqdim.

Məhəmməd əminin qap-qara kömür kimi üzü vardi. Tərdən işildardı. Arabı proyektorun işığı üzüna düşərdi, illah da dava filmi gedəndə, deyərdin, üzündə savaş gedir. Bombalar yağır üzüne, ah-naş yüksəlir, qanlar axır, alındıqda şirimdə əsgərlər yera sınrı, düşmən güləsindən qorunur, sonra düşməni məhv etmək üçün hückuma keçirdilər.

Sonralar öyrəndim ki, Məhəmməd əmi atamlı bir alayda döyüşüb, atam onu yaralanandan sonra döyüş meydanından çıxarıb, yarasını sariyib. Məhəmməd əmi deyirdi ki, bütün ailəsi ni Xocalıda itirib, indi dünyada kimsəsi yoxdu. Sonradan döyüşdə də bəxti gətirməyib, minaya düşüb, beyni silkələnib, ayaqlarını itirib, indi həmişə başında ugultu olur. Onu ordudan tərxis eləmişdilər, gəlib bizim qonşu kənddə yuva qurmuşdu özünə,

İşə düzəldən bəri güzərimiz az da olsa düzəlmişdi. Yavaş-yavaş kənd dükənə olan borclarımızı ödəyirdik. Bilirdim ki, orda atam sevindiyindən-züylə apardığı uşaqlığımı qucaqlayıb bağıra basır, doya-doya öpür, sonra səngərdə yatırdı.

"Bizim Cəbişməlli"m in kəndə gəlisi işə ayrı bir şey oldu mənimcün. Elə bil, atam cəbhədən qayıdır gəlmışdı. Zəlim oğlu, elə bil Cəbiş məlli yox, Fərhad həkimiydi. Bir anlıq qaćib məlefə ekrandaki üzündən öpmək də keçmişdi içimden. Ancaq eləcə ləntləri öpdür. Gördüm ki, Məhəmməd əmi gözərini silir. Məsələ ondaydı ki, Məhəmməd əmi özü də hər dəfə gətirdiyi filimlərə bacadan mənimlə birgə, sanki ilk dəfə baxır, sonra da sıqareti-siqareti calayırdı.

Kəndimizdə bir Səmaya nə vardi; filmdə əsgərlər bombanı atıb "lajiss" deyən kimi Səmaya nənə başını iki əliyləqcuqlayıb əyilir, səsler kəsiləndən sonra ehmal-ehmal dikəlib yan-yörəyə baxır, yanaşı oturduğu əri Kərim babanın sağ olduğunu əmin olandan sonra yenidən gözünü ekrana zilləyirdi. Səmaya nənə ötən mühəribənin uşağı olmuşdu, əri Kərim babanısa bəlkə min yaşı vardi. O gün kino qurtarandan sonra mən qutuları daşıyanda çəliyinə çöykənib üzünü Məhəmməd əmiyə tutub dedi:

– Bala, o günlərə qaytardın məni. Döyüş günlərim bir-bir keçdi gözümün qabağından.

– Hə, dayı, lap yaxşı, – Məhəmməd əmi fikirli-fikirli cavab verdi, – yenə getirəcəm, baxarsız.

– Bala, bəri dur, saa bir şey danişacam.